

Lausunto

27.3.2025

VN/27189/2023
VN/27189/2023-PLM-54

Sisäministeriö

Puolustusministeriön lausunto; Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain, henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain, ulkomaalaislain 131 §:n sekä poliisilain 2 luvun 1 §:n muuttamisesta

Sisäministeriö on pyytänyt puolustusministeriöltä otsikon mukaisesta luonnoksesta hallituksen esitykseksi. Esityksessä ehdotettaisiin muutettavaksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia, ulkomaalaislakia, henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annettua lakia sekä poliisilakia. Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain, ulkomaalaislain ja henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain säännöksiä biometristen tietojen käsittelystä muutettaisiin siten, että tietoja olisi mahdollista käyttää ja luovuttaa nykyistä laajemmin muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen. Muutokset koskisivat poliisin passirekisteriin ja henkilökorttirekisteriin talletettuja biometrisia tietoja sekä poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin talletettuja ulkomaalaisten biometrisia tietoja. Tietoja saisi käyttää muun muassa eräiden vakavien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Lisäksi poliisilain säännöstä henkilöllisyyden selvittämisestä henkilötuntomerkkien avulla täsmennettäisiin.

Poliisin henkilötietolakia ehdotetaan lisäksi muutettavaksi siten, että kansallisen turvallisuuden suojaamisesta vastaavat viranomaiset eli suojelupoliisi ja Puolustusvoimat voisivat saada passirekisterin ja henkilökorttirekisterin biometrisia tietoja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta.

Puolustusministeriö lausuu seuraavaa.

1 Puolustusvoimiin sovellettavasta tietosuojalainsäädännöstä

Puolustusvoimien pysyissä ja tilapäisissä rekistereissä tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan yleislakina henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettua lakia, jäljempänä rikosasioiden tietosuojalaki (1054/2018) ja erityislakina henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annettua lakia, jäljempänä HEPPU-laki (332/2019).

HEPPU-lakia sovelletaan vain henkilötietojen käsittelyyn, joka on kokonaan tai osittain automaattista tai jos henkilötiedot muodostavat tai niiden on tarkoitus muodostaa rekisteri tai sen osa. Lain soveltamisala rajautuu sen perusteella, mihin tarkoitukseen henkilötietoja käsitellään. Lain soveltamisalaan ei kuulu sellainen henkilötietojen käsittely, johon sovelletaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelystä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (yleinen tietosuojalaki, 679/2016) sekä tietosuojalakia (1050/2018).

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Puolustusministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 31
00131 Helsinki

Eteläinen Makasiinikatu 8 0295 16001
Helsinki +358 295 16001

kirjaamo.plm@gov.fi
www.defmin.fi

EU:n yleistä tietosuoja-asetusta ja tietosuojalakea sovelletaan Puolustusvoimien henkilötietojen käsittelyyn rajallisesti esimerkiksi henkilötietojen käsittelyyn työnantajatoiminnassa, tiedonhallinnassa ja työterveydessä.

2 Hallituksen esityksestä

2.1 Laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa

Puolustusministeriö tuo esiin, että voimassa oleva laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa (255/2014, jäljempänä SKRTL) on uudistumassa. Tasavallan presidentti on 14.3.2025 vahvistanut lain sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa (89/2025), joka tulee voimaan 1.12.2025 ja kumoaa voimassa olevan, samannimisen lain.

2.2 Pidättämiseen oikeutettu virkamies

Esitysluonnoksen sivuilla 44 ja 51 lukee: ”Puolustusvoimien pidättämiseen oikeutetuista virkamiehistä säädetään sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 17 §:ssä” ja ”pidättämiseen oikeutetuista virkamiehistä säädetään Rajavartiolaitoksen ja Tullin osalta pakkokeinolain 2 luvun 9 §:ssä sekä Puolustusvoimien osalta sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 17 §:ssä.”

Puolustusministeriö kiinnittää huomioita siihen, että voimassa olevan SKRTL:n mukaan pidättämiseen oikeutettuja virkamiehiä ovat lain 36 §:ssä ja 87 §:ssä erikseen mainitut virkamiehet. Uuden, 1.12.2025 voimaan tulevan SKRTL:n vastaavat pykälät ovat 94 § ja 95 §. Pidättämiseen oikeutetuista virkamiehistä sotilaskurinpitomenettelyssä säädetään jatkossa SKRTL 22 §:ssä ja Pääesikunnan sotilaskosten rikostorjuntatehtäviä koskevassa 94 §:ssä. Puolustusministeriö toteaa, että uuden SKRTL:n 11 luvun rikostorjuntatehtävissä on osin luovuttu käsitteestä ”pidättämiseen oikeutettu virkamies”. Lisäksi puolustusministeriö toteaa, että laissa sotilastiedustelusta (STL, 590/2019) on luovuttu käsitteestä ”pidättämiseen oikeutettu virkamies”. Vastaavia toimivaltuuksia päätöksenteon osalta käyttää ”tehtävään määrätty tiedustelumenetelmien käyttöön erityisesti perehtynyt sotilaslakimies tai muu virkamies (TEVI)”.

2.3. Esitys laiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain muuttamisesta

Henkilötietojen luovuttaminen toiselle rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitettulle toimivaltaiselle viranomaiselle (21 §)

Puolustusvoimien kannalta esityksessä on olennaista arvioida ehdotetun lain 21 §:n sisältöä. Ehdotetun 21 §:n (Henkilötietojen luovuttaminen toiselle rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitettulle toimivaltaiselle viranomaiselle) mukaan pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, jossa säädettäisiin poliisin oikeudesta luovuttaa henkilökorttirekisterin ja passirekisterin biometrisia tietoja eräille muille rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitetuille toimivaltaisille viranomaisille. Tietojen luovuttaminen olisi kytketty 15 b–15 e §:n mukaisiin käsittelytarkoituksiin ja edellytyksiin.

Momentin 3 kohdassa säädettäisiin tietojen luovuttamisesta Suojelupoliisille, Rajavartiolaitokselle, Tullille ja Puolustusvoimille rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Tietoja saisi luovuttaa näissä käsittelytarkoituksissa ainoastaan osana Keskusrikospoliisin suorittaman vertailun tuloksia tilanteissa, joissa Rajavartiolaitoksen, Tullin tai Puolustusvoimien palveluksessa oleva pidättämiseen oikeutettu virkamies tai Suojelupoliisin päällystöön kuuluva virkamies olisi tehnyt Keskusrikospoliisille tietojen vertailua koskevan pyynnön 15 e §:n 1 momentin mukaisesti. Tietojen luovuttaminen olisi tältä osin rajattu ainoastaan 15 e §:n 2 momentissa tarkoitettujen henkilöiden tunnistamiseen tai henkilöllisyyden todentamiseen. Lisäksi yksittäisiä henkilökorttirekisterin ja passirekisterin biometrisia tietoja saisi luovuttaa kohdassa tarkoitetuille viranomaisille 15 e §:n 4 momentissa säädettyyn tarkoitukseen eli 15 e §:n 3 momentissa tarkoitettua henkilön löytämiseksi. Momentin 4 kohdan mukaan tietoja voisi luovuttaa Suojelupoliisille ja Puolustusvoimille kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta.

Vastaavaa nimenomaista sääntelyä tietojen luovuttamisesta ei ole arvioitu tarpeelliseksi poliisin rekisteriin ulkomaalaislain nojalla talletettujen biometristen tietojen osalta. Ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisia tietoja voidaan myös voimassa olevan sääntelyn mukaan luovuttaa rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitettulle toimivaltaiselle viranomaiselle sekä 15 §:n 4 momentin mukaiseen tarkoitukseen, että tietojen alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen, kuten valtion turvallisuuden suojaamiseksi. Tietojen luovuttamisen on oltava 15 §:n 1 momentissa edellytetyllä tavalla käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä.

Puolustusministeriö toteaa, että Puolustusvoimilla on toimivalta tutkia hyvin vakavanakin pidettyjä rikoksia (esimerkiksi henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset ja niiden mukaiset rikosnimikkeet, sotilasoikeudenkäyntilaki 2 §). Tämä olisi hyvä ottaa huomioon, kun katsotaan esitettyä 21 §:n 2 momenttia, jossa Puolustusvoimien oikeudesta saada tietoa on esitetty säädetty suppeammin kuin poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen oikeudesta.

Puolustusministeriö esittää harkittavaksi, että ehdotetun 21 §:n 2 momentin 2 kohtaan lisätään Pääesikunnan (ei siis joukko-osaston) pidättämiseen oikeutettu virkamies. Perusteena tälle olisi se, että Puolustusvoimilla on oikeus tutkia laajasti erilaisia vakaviakin rikoksia, mutta käytännössä esitutkinnan vakavampien rikosepäilyjen osalta tekee Pääesikunta. Tällä voi olla merkitystä erityisesti poikkeusoloissa.

Oikeudesta henkilöllisyyden selvittämiseen

Pääesikunta toteaa, että uuden SKRTL:n 99 §:ssä säädetään poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen oikeutta vastaavasta Pääesikunnan oikeudesta henkilöllisyyden selvittämiseen. Pääesikunnan rikostorjuntatehtävää suorittavalla virkamiehellä on jatkossa oikeus henkilöllisyyden selvittämiseen ja kohteen kieltäytyessä oikeus selvittää henkilöllisyys esimerkiksi henkilötuntemerkkien perusteella tai tarvittaessa kiinniottamalla kyseinen henkilö. Virkamies voi näin luotettavalla tavalla varmistua toimipiteen kohteeksi joutuneen henkilön tai muuten virkatehtävään liittyvän henkilön henkilöllisyydestä esimerkiksi tilanteessa, jossa henkilön mukana olevien varusteiden tai laitteiden tai tapaamispaikan sijainnin perusteella syntyy oletus osallistumisesta mahdolliseen laittomaan toimintaan tai sen valmisteluun. Poikkeusoloissa tällaiset tilanteet korostuvat ja silloin myös kiinnioton todennäköisyyden tarve kasvaa. Tältä osin puolustusministeriö esittää harkittavaksi, että hallituksen esitysluonnoksen uuden 21 §:n 2 momentin 1 kohtaan lisättäisiin valmisteluaikataulusta riippuen myös mainita Puolustusvoimat.

Henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometrinen tietojen käsittelystä rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi sekä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi (15 e §)

Ehdotetussa uudessa 15 e §:ssä säädettäisiin henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltävien biometrinen tietojen käsittelystä rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi sekä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Pykälässä säädettäisiin edellytyksistä, joilla passirekisteriin ja henkilökorttirekisteriin talletettuja biometrisia tietoja saa käyttää rikostorjunnassa ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta. Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan tietoja saisi käsitellä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta. Biometrinen tietojen vertaamista passirekisteriin ja henkilökorttirekisteriin voisivat tässä tarkoituksessa pyytää kansallisen turvallisuuden suojaamisesta vastaavat viranomaiset eli Suojelupoliisi ja Puolustusvoimat.

Hallituksen esityksessä ehdotettaisiin säädettäväksi, että vertailun saisi suorittaa ainoastaan Keskusrikospoliisi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai Suojelupoliisin päällystöön kuuluvan virkamiehen pyynnöstä. Vertailu toteutettaisiin siten aina Keskusrikospoliisissa, joka tarkistaisi ennen vertailun suorittamista pyynnön lainmukaisuuden ja vertailulle säädettyjen edellytysten täyttymisen. Muilla poliisin yksiköillä ja tietojen saantiin oikeutetuilla viranomaisilla ei olisi oikeutta saada pääsyä passirekisteriin ja henkilökorttirekisteriin automatisoitujen vertailujen tekemiseksi. Tätä puolustusministeriö pitää kannatettavana. Esityksessä valitulla menettelyllä vastuu päätöksenteosta voidaan osoittaa taholle, joka voi tosiasiallisesti parhaiten varmistaa tehtävän vertailun välttämättömyyden. Mikäli Puolustusvoimat saisi oikeuden pyytää vertailua, puolustusministeriön käsityksen mukaan pyyntöjen tekeminen tulisi tapahtua Pääesikunnan kautta.

Teknisenä huomiona puolustusministeriö toteaa tässä yhteydessä vielä seuraavaa. Hallituksen esityksessä 15 e §:n säännöskohtaisissa perusteluissa (s. 47) todetaan, että Puolustusvoimien pääesikunta puolestaan vastaa sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimista annetun lain 86 §:n mukaan sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvaan tiedustelutoimintaan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavaan toimintaan liittyvien rikosten ennalta estämisestä ja paljastamisesta ja voisi siten pyytää vertailua, kun se olisi välttämätöntä tällaisen rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi.

Uudessa laissa sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa (89/2025) vastaava säännös on 93 §, jonka 1 momentin mukaan Pääesikunnan tehtävänä on sotilaallisen maanpuolustuksen alalla havaita, estää ja paljastaa laitonta sotilaallista tiedustelutoimintaa sekä sellaisia rikoksia, jotka voivat muutoin uhata maanpuolustusta, valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta.

3 Lopuksi

Nyt esitetyssä muodossa hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetuista poliisin henkilötietolain 15 a-15 f §:stä ja 21 §:n 2 momentista muodostuu osin vaikeasti hahmottuva sääntelykokonaisuus. Jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää huomiota myös kansallisen turvallisuuden varmistamiseen liittyvän sotilastiedustelutiedon käsittelyyn liittyviin erityispiirteisiin suhteessa ehdotusluonnoksen 15 f §:än. Asiaa tulisi tarkastella sotilastiedusteluviranomaisen kanssa.

Puolustusministeriö toteaa, että nykyistä laajempi tietojen luovutusmahdollisuus esimerkiksi merkittävän yhteiskunnallisen edun turvaamiseksi, kuten eräiden vakavien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi, parantaa turvallisuusviranomaisten edellytyksiä kokonaisturvallisuuden mallin mukaiseen viranomaisyhteistyöhön.

Puolustusministeriö toteaa kuitenkin, että jatkovalmistelussa olisi hyvä kiinnittää huomioita sääntelyn oikeasuhtaisuuden arvioimiseen. Lausuttavana oleva säädösluonnos liittyy keskeisesti perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityisyydensuojan ja henkilötietojen käyttötarkoitussidonnaisuuden alaan. Biometriset tiedot ovat ns. arkaluontoisia henkilötietoja, jotka kuuluvat EU-tasoisessa henkilötietosäätelyssä ns. erityisiin henkilötietoryhmiin, joita koskee perustuslakivaliokunnan aikaisemman ratkaisukäytännön perusteella erityinen ja huolellinen perusteluvelvollisuus. Yksityisen edun lisäksi Puolustusvoimissa asiaan liittyy vahvasti yleisen intressin suojaamisen tarve (maanpuolustus). Henkilötietojen päätyminen vihamielisen tahon haltuun voisi koskea myös Puolustusvoimissa palvelevien tietoja. Yksityisyydensuoja on perusoikeus ja tässä hallituksen esityksessä liikutaan yleisen ja yksityisen edun suojan herkällä alueella, joka edellyttää lainsäätäjältä huolellista punnintaa ja sen perustelemista ottaen huomioon, että nyt hallituksen esityksessä esitetyt säännökset mahdollistaisivat Suomen salaisten ja Suomessa ulkomaalaislain nojalla rekisteröityjen ulkomaalaisten biometrinen henkilötietojen käyttämisen lähinnä rajoittamattomana vertailuaineistona.

Hallitusneuvos, lainsäädäntöjohtajana Hanna Nyholm

Vanhempi hallitussihteeri Anna Gau

Jakelu SM Sisäministeriö

VN/27189/2023-PLM-54

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: